

SOCIAL AND POLITICAL INDICATORS OF THE GEORGIAN-OSSETIAN ETHNIC
CONFRONTATION ENCOURAGED
BY SOVIET RUSSIA (1918-1921)

საბჭოთა რუსეთის მიერ წახალისებული ქართულ-ოსური ეთნიკური დაპირისპირების
სოციალური და პოლიტიკური ორიენტირები (1918-1921)

Aleksandre Mgebrishvili

Doctor of Philological Sciences,
Professor and deputy rector at Gori State Teaching University,
Gori, Georgia
ORCID: 0000-0002-4275-2417
Aleqsandre.m@gmail.com

Abstract

During the long period of coexistence of Georgians and Ossetians residing in Georgia, it can be noted that there were no separatist intentions among Ossetians before Bolshevik Russia entered the arena. On the contrary, at the beginning of the XIX century, they stood faithfully alongside the Georgian nobles, gave support to them and fought against Russian Tsarism.

Later, from 1918, after the declaration of independence by Georgia, the main goal of the Russian Bolshevik government became the re-annexation of the territories separated from the Russian Empire. Georgia was part of this insidious plan. The Russian Bolshevik government, which was hostile to the Democratic Republic of Georgia, assisted the separatist forces opposed to the Georgian government with financial, weaponry and all other means. Due to this seditious policy, several armed forces of the Ossetians organized demonstrations against Georgia, in the Ossetian-populated area of Shida Kartli.

All this was accompanied by the intensive settlement of the Ossetian population in Tskhinvali and its surroundings from the first decades of the new century. In spite of the presented picture, although the so-called "Ossetia", in particular the separate administrative unit "South Ossetia" did not exist, in the common conversations and official documents, the historical territory of Shida Kartli inhabited by Ossetians had been gradually introduced as "South Ossetia". Naturally, Georgia may have an Ossetian-populated area, but to refer to this part of the country, as Ossetian, is unnatural and historically unacceptable.

Despite the fact that according to the agreement signed between Georgia and Russia on May 7, 1920, Russia recognized Georgia's independence and made a commitment to not interfere in its internal affairs, it still fought against the country's independence with various tricks, legal or illegal. Russia's main support in this battle was the separatist forces operated as according to the instructions of the Central Committee of the Russian Bolshevik Party.

Ossetian armed demonstrations had quite serious consequences. Insurgent armed forces massacred, looted, and troubled the population of Tskhinvali and its surroundings as well as the representatives of the administration and government. Many of the Georgian "National Guard" fighters were among the dead.

The main part of the insurgents' plans was to block the Surami tunnel and continue the march in the direction of Gori. If the Georgian government used to be loyal to the Ossetians in the past, now it was obliged to protect the country's sovereignty and territorial integrity.

Fortunately, this did not refer to the entire Ossetian community residing in Georgia. Ossetian separatist outbursts were once strongly criticized by progressive Ossetian citizens.

It is completely groundless to talk about the 1920 Ossetian genocide from individual Ossetian authors of different times. Punishment measures taken after the suppression of Ossetian armed demonstrations and the restoration of statehood were counter-balanced by the criminal acts committed by these armed groups against the civilian population, the sovereignty and security of the country, and not on ethnic grounds.

At various times, the Georgian authorities have used similarly strict measures against other criminal elements, including Georgian citizens.

ალექსანდრე მღებრიშვილი

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი,

გორის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტის

რექტორის მოადგილე, პროფესორი,

გორი, საქართველო

ORCID: 0000-0002-4275-2417

ელ. ფოსტა: aleqsandre.m@gmail.com

აბსტრაქტი

ქართველთა და საქართველოში მცხოვრებ ოსთა თანაცხოვრების ხანგრძლივი პერიოდის მანძილზე, შეიძლება ითქვას, ბოლშევიკური რუსეთის ასპარეზზე გამოსვლამდე ოსთა შორის არანაირი სეპარატისტული ზრახვები არ არსებობს. პირიქით, XIX საუკუნის დასაწყისში ისინი ერთგულად დგანან ქართველ ბატონიშვილთა გვერდით და მათ მხარდამხარ იბრძვიან რუსეთის ცარიზმის წინააღმდეგ.

მოგვიანებით, 1918 წლიდან, საქართველოს მიერ დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგ რუსეთის ბოლშევიკური ხელისუფლების უმთავრეს მიზნად იქცა იმპერიისგან ჩამოშორებული ტერიტორიების კვლავ რუსეთის შემადგენლობაში მოქცევა. ამ მზაკვრული გეგმის ნაწილს საქართველო წარმოადგენდა. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკისადმი მტრულად განწყობილი რუსეთის ბოლშევიკური ხელისუფლება ფულადი სახსრებით, იარაღით და ყველა სხვა საშუალებით ეხმარებოდა ქართულ ხელისუფლებასთან დაპირისპირებულ სეპარატისტულ ძალებს. სწორედ ამ წამქეზებლური პოლიტიკის წყალობით შიდა ქართლის ოსებით დასახლებულ ტერიტორიაზე მოეწყო ოსთა რამდენიმე შეიარაღებული გამოსვლა საქართველოს წინააღმდეგ.

ყოველივე ამას ერთვოდა ახალი საუკუნის პირველი ათწლეულებიდან მოყოლებული ოსი ეროვნების მოსახლეობის ინტენსიური დამკვიდრება ცხინვალსა და მის შემოგარენში. მიუხედავად წარმოდგენილი სურათისა, მიუხედავად იმისა, რომ ამ პერიოდში ჯერ კიდევ არ არსებობს ე.წ. „ოსეთის“, კერძოდ „სამხრეთ ოსეთის“ ცალკე ადმინისტრაციული ერთეული, ჩვეულებრივ საუბრებსა და ოფიციალურ დოკუმენტებში ოსი ეროვნების მოსახლეობით დასახლებულ შიდა ქართლის ისტორიულ ტერიტორიას რატომღაც თანდათანობით დაუმკვიდრდა სახელწოდება - „სამხრეთ ოსეთი“. ბუნებრივია, საქართველოს შემადგენლობაში შეიძლება არსებობდეს ოსებით დასახლებული ტერიტორია, მაგრამ ქვეყნის ამ ნაწილის ოსეთად მოხსენიება არაბუნებრივი და ისტორიული თვალსაზრისით მიუღებელია.

მიუხედავად იმისა, რომ 1920 წლის 7 მაისს საქართველო-რუსეთს შორის გაფორმებული ხელშეკრულების მიხედვით, რუსეთი აღიარებდა საქართველოს დამოუკიდებლობას და იღებდა

ვალდებულებას მის საშინაო საქმეებში ჩაურევლობის შესახებ, მაინც ათასგვარი ხრიკით, ლეგალური თუ არალეგალური ფორმებით იბრძოდა ქვეყნის დამოუკიდებლობის წინააღმდეგ. ამ ბრძოლაში რუსეთის მთავარ დასაყრდენს წარმოადგენენ რუსეთის ბოლშევიკური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის ინსტრუქციებით მართული სეპარატისტულად განწყობილი ძალები.

ოსთა შეიარაღებულ გამოსვლებს საკმაოდ მძიმე შედეგები მოჰყვა. აჯანყებული შეიარაღებული რაზმები ხოცავდნენ, ძარცვავდნენ და აწიოკებდნენ ცხინვალსა და მისი შემოგარენის ადგილობრივ მოსახლეობას, ადმინისტრაციისა და მთავრობის წარმომადგენლებს. დაღუპულთა შორის მრავლად იყვნენ ეროვნული გვარდიის მებრძოლებიც.

აჯანყებულთა გეგმების უმთავრესი ნაწილი იყო სურამის გვირაბის გადაკეცვა და ლაშქრობის გაგრძელება გორის მიმართულებით. თუ საქართველოს მთავრობა მანამდე ოსთა მიმართ ლოიალური პოლიტიკით გამოირჩეოდა, ახლა ვალდებული იყო დაეცვა ქვეყნის სუვერენიტეტი და ტერიტორიული მთლიანობა.

საბედნიეროდ, ეს არ ეხებოდა საქართველოში მოსახლე მთლიან ოსურ თემს. ოსთა სეპარატისტულ გამოხტომებს თავის დროზე მკაცრად აკრიტიკებდნენ პროგრესულად მოაზროვნე ოსი მოქალაქეები.

სრულიად საფუძველს მოკლებულია, სხვადასხვა დროს, ცალკეულ ოს ავტორთაგან 1920 წლის ოსთა გენოციდზე საუბარი. ოსთა შეიარაღებული გამოსვლების აღკვეთის და სახელმწიფოებრივი წესრიგის აღდგენის შემდეგ გატარებული სადამსჯელო ღონისძიებები გაპირობებული იყო იმ დანაშაულებრივი ქმედებების საპირწონედ, რასაც ეს შეიარაღებული ბრბოები ჩადიდნენ მშვიდობიანი მოსახლეობის, ქვეყნის სუვერენიტეტის და უსაფრთხოების წინააღმდეგ და არა ეთნიკური ნიშნით.

სხვადასხვა დროს საქართველოს ხელისუფლებას მსგავსი ტიპის მკაცრი ზომები გამოუყენებია სხვა დამნაშავე ელემენტების, მათ შორის ქართველი მოქალაქეების მიმართაც.

საკვანძო სიტყვები:

ეთნიკონფლიქტი, ოკუპაცია, ტერიტორიული მთლიანობა, ქართულ-ოსური, საბჭოთა რუსეთი, ბოლშევიზმი, სუვერენიტეტი, სეპარატიზმი, დამოუკიდებლობა, ცარიზმი.

შესავალი

ოსთა ისედაც მძიმე მდგომარეობა კიდევ უფრო დამძიმდა XIX საუკუნის დამდეგს რუსეთის ცარიზმის მიერ საქართველოს ანექსიის შემდეგ. რუს მოხელეთა თვითნებობამ ხალხის ყოველგვარ მოლოდინს გადააჭარბა. ჩინოვნიკების თავგასულობა, უსამართლობა მძიმე ტვირთად დააწვა ადგილობრივებს და, განსაკუთრებით, საქართველოს სამხედრო გზისპირა მოსახლეობას. მათ, ყველა სხვა „სიკეთესთან“ ერთად, ემატებოდათ ამ გზის გაწმენდის, გაფართოების, რუსული ჯარის ნაწილების სურსათით და სხვა საშუალებებით უზრუნველყოფის ვალდებულებანიც.

რუსული კოლონიზატორული უღლისაგან XIX საუკუნის დასაწყისში იულონ, ფარნაოზ და ალექსანდრე ბატონიშვილების მიერ წამოწყებულ განმათავისუფლებელ მოძრაობაში აქტიურად ჩაება ოსი მოსახლეობაც. აჯანყებულ ოსთა რაზმები თავს ესხმოდნენ რუსულ სამხედრო შენაერთებს, საგუმაგოებს და მნიშვნელოვან ზიანს აყენებდნენ.

აღნიშნული მოვლენები სისტემატური განსჯის საგანი ხდება XIX საუკუნის რუსულ ისტორიოგრაფიაში.

ერთ-ერთი რუსი ავტორი ა. სოკოლოვი ჯერ ოსთა დასახასიათებლად იძლევა გარკვეულ განმარტებას: „Народ же кроме женщин, старый и малый, около нас толпился, оказывая ко всему удивление, как дикие, а мы должны были соблюдать величайшую осторожность, чтобы они нас не обокрали, по враждебной склонности, и особенно к тому искусству“ (Соколов, 1874:8). ხოლო შემდეგ დასძენს, რომ ისინი მოსყიდულნი არიან ბაგრატიონთა მიერ, რუსული ჯარის ნაწილების საქართველოში შემოსვლის ხელშესაშლელად: „Осетинцы, в горах живущие, по дороге из России в Грузию, были подкуплены Багратионами, с тем, чтобы они препятствовали проходу войск из России в Грузию“ (საუბარი ეხება 1802 წელს - ა. მ.) (Соколов, 1874:123).

XIX საუკუნის ცნობილი რუსი ავტორი ნ. დუბროვინი თავის საყურადღებო ნაშრომში „ამიერკავკასია“, ზემოთ ხსენებული მოვლენების შეფასებისას მიუთითებდა, რომ ბატონიშვილები: ალექსანდრე, იულონი და ფარნაოზი ნათლად ხედავდნენ, პირდაპირი გზითა და ძალით ისინი სასურველ მიზანს-რუსეთის ქვეშევრდომობისგან გათავისუფლებას ვერ მიაღწევდნენ, ამიტომ გადაწყვიტეს საიდუმლო შეთქმულებებითა და მოსახლეობის მღელვარების გზით რამენაირად დროებითი შედეგისათვის მაინც მიეღწიათ (Дубровин, 1866:357).

„Возстание горцев все более и более усиливалось и распространилось по рекам большой и малой Лиахве...“

Царевичи Александр, Иулон и Парнаоз принимали деятельное участие в поддержании этого возстания“ (Дубровин, 1866:361).

ბუნებრივია, ამ გამოსვლების დროს შექმნილი ქართველთა და ოსთა რაზმები რუსული რეგულარული ჯარების დამარცხებას ვერ უზრუნველყოფდა. აჯანყებულთა დამარცხების შემდეგ ადგილობრივი მოსახლეობის წინააღმდეგ რუსთა მხრიდან არაერთი სადამსჯელო ოპერაცია განხორციელდა. იგივე დუბროვინი ზემოთ ხსენებულ ნაშრომში მიუთითებს ოსთა ე.წ. „დამშვიდებისა“ და ფარნაოზ ბატონიშვილის შეპყრობის შემდეგ შვიდ ათეულ ადამიანზე მეტის პასუხისგებაში მიცემის ფაქტზე (Дубровин, 1866:372).

1801 წლის შემოდგომაზე ქართლ-კახეთის სამეფოს გაუქმების შემდეგ ქართველ ბატონიშვილთა მიერ ქვეყანაში გაშლილმა ეროვნულ-განმათავისუფლებელმა მოძრაობამ მარცხის მიუხედავად, გარკვეული შედეგი გამოიღო. ოსი მოსახლეობის უმრავლესობა მტკიცედ დადგა საქართველოს გვერდით და საკუთარი მხარდაჭერა და ერთგულება გამოხატა.

ქართველთა და ოსთა მხარდამხარ ბრძოლა ცარიზმის რუსეთის გავლენისაგან საქართველოს გასათავისუფლებლად განსაკუთრებულ ფაზაში შევიდა იმავე საუკუნის 10-იანი წლების ბოლოს.

1810 წლის ივნისის ბოლოს აჯანყდა ცხინვალის ჩრდილოეთით მცხოვრები მოსახლეობა, რომელსაც სოლომონ II მიერ ახალციხის საათაბაგოდან ჩამოყვანილი 24 წლის ლეონ (ლევან) იულონის ძე ბაგრატიონი ჩაუდგა სათავეში. ლეონი კარგად იცნობდა ამ მხარეს. იულონი ერეკლეს ძეს ციხე სიმაგრე და სამსართულიანი სასახლე ჰქონდა სოფელ ბელოთში, სადაც მისი ოჯახი 1795 წლიდან მუდმივად ცხოვრობდა. ქართლ-კახეთში რუსეთის მმართველობის დამყარებამდე ქსნისა და გვერდისძირის მამულები იულონის სამფლობელოს წარმოადგენდა, შესაბამისად ამ მხარის მცხოვრებნი იულონის ქვეშევრდომები იყვნენ. მათ შორის ოსური მოსახლეობაც იყო. 1803 წელს გორის კაპიტან-ისპრავნიკ ენოხინის მიერ ჩატარებული აღწერის მიხედვით, საქართველოს საზღვრებში ამ პერიოდში ოსები კომპაქტურად მოსახლეობენ ძირითადად მდინარეების: დიდი და პატარა ლიახვის, ქსნის, ფრონეს, ფცის და არაგვის ზემო წელის მთიან ზოლში, ასევე, ისტორიული დვალეთის ტერიტორიაზე. ერეკლე II და ბაგრატიონთა სხვა წარმომადგენლები

ოსების ეკონომიკური და კულტურული მდგომარეობის გაუმჯობესებისათვის მუდმივად ზრუნავდნენ. ოსებიც ერთგულებით პასუხობდნენ. ეს გამოვლინდა 1810 წელს დაწყებულ აჯანყებაშიც, რომელსაც მკვეთრად გამოხატული პოლიტიკური მიზნები ჰქონდა - ქართლ-კახეთისა და იმერეთის სამეფოების დამოუკიდებლობის და ბაგრატიონთა დინასტიის აღდგენა. საქართველოში მცხოვრები ოსები უყოყმანოდ ჩაებნენ აჯანყებაში, რითაც ბაგრატიონთა დინასტიისა და ქართული სამეფოს მხარდაჭერა და ერთგულება დაადასტურეს (<http://expertclub.ge>).

გენერალ-მაიორ პოტტოს რედაქციით თბილისში 1902 წელს დაბეჭდილი ერთ-ერთი რუსულენოვანი ნაშრომი საგულისხმო ცნობებს გვაწვდის ქართველთა და ოსთა ანტირუსული აჯანყების შესახებ.

კონკრეტული მოვლენების აღწერამდე, ოსთა დასახსიათებლად მოცემულია შემდეგი შტრიხები: „В центральной части главного Кавказского хребта, по обоим его склонам, в ущельях Арагвы, Ксанки, Лиахвы, верховий Терека и Ардона, с незапамятных времен ютились полудикия племена горских хищников, называвшихся общим именем осетин“ (Утверждение русского владычества на Кавказе, 1902:225).

მოცემული წყაროს მიხედვით, მღელვარება და პირველი თავდასხმა ოსთა მხრიდან დაიწყო საქართველოში რუსული ხელისუფლების დამყარებისთანავე: „Теперь, осетины считали уже нас виновниками тягостного своего положения и ненависть, которую раньше питали к грузинам, перенесли на русских. Волнения начались с самого открытия в Грузии нашего правительства. Осетины нападали на наши войска...“ (Утверждение русского владычества на Кавказе, 1902:226).

მოცემული პერიოდის სამხედრო მიწერ-მოწერასა და სხვა დოკუმენტებზე დაყრდნობით წარმოდგენილი ნაშრომი იუწყება, რომ 1810 წელს ირანის წაქეზებით საქართველოში ჩამოვიდა რუსთა მიერ დატყვევებული ბატონიშვილ იულონის მემკვიდრე ლევანი, რომელიც ბიძასთან, ბატონიშვილ ალექსანდრესთან ერთად იმყოფებოდა სპარსეთში.

გამორჩეოდა რა რუსების მიმართ აგრესიით, ლევანი 1810 წლის 26 ივლისს ეწვია სოფელ კეხვს, საიდანაც დაუკავშირდა ქართველ თავადაზნაურობას და საქართველოს განმათავისუფლებელ ბრძოლაში მხარდაჭერისკენ მოუწოდა.

ოსეთში ლევანს ნოყიერი ნიადაგი დახვდა ჩანაფიქრის განსახორციელებლად. ოსებმა მიიღეს იგი, მისცეს თავშესაფარი და აღუთქვეს ყოველგვარი დახმარება.

საქართველოს მმართველი გენერალ-მაიორი ახვერდოვი ყველა ზომას მიმართავდა ლევანის მომხრეთა დასაკავებლად და გასანეიტრალებლად, ხოლო მთავარმმართველი ტორმასოვი დიდად აფასებდა გატარებულ ღონისძიებებს, ამასთან, ურჩევდა ახვერდოვს, რომ მეამბოხეები არ დაენდო და მეტი სიმკაცრისკენ მოუწოდებდა (Утверждение русского владычества на Кавказе, 1902:229).

ბატონიშვილ ლევანისადმი ოსთა განსაკუთრებულ ერთგულებაზე მიუთითებენ შემდეგი სტრიქონები: „Мятеж все более и более распространялся по Осетии. Число сторонников Левана увеличилось настолько, что не оставалось никакой надежды покончить с ним путем подкупа...“ (Утверждение русского владычества на Кавказе, 1902:230).

ან კიდევ, (ამონარიდი ტორმასოვის წერილიდან ახვერდოვისადმი) „Эти осетинцы, которые клялись вам быть ревностными исполнителями вашего приказания и непременно поймать Левана, сами теперь сделались главными мятежниками“ (Утверждение русского владычества на Кавказе, 1902:231).

ცხინვალის გარნიზონის გაძლიერების და კაპიტან ვრონსკის მიერ ცხინვალის მახლობლად ამბოხებულთა წინააღმდეგ განხორციელებული წარმატებული სამხედრო ოპერაციის შედეგად დაკავებულ იქნა ამბოხებულ მახაბელთა ზოგიერთი წარმომადგენელი, ლიკვიდირებულ იქნა აჯანყებულ ოსთა რვა ათეულ წევრზე მეტი. შეიძლება ითქვას, რომ ეს გახლდათ პირველი ფაზის დასასრული.

რუსული მხარის მომავალ მოქმედებათა გეგმა შემდეგი გახლდათ: „Дабы положить предел буйствам волнующихся осетинцев, наказать их строго и достать или истребить Левана, послать в Осетию, под начальством полковника Сталя, отряд из 6-ти рот пехоты, двух эскадронов драгун, части казаков и грузинской милиции. Отряд этот должен был двумя колоннами, по ломонасхевскому и джавскому ущельям, войти во внутрь жилищ хищных осетинцев и, силою оружия рассеяв мятежные их толпы, привести в должное устройство и совершенную покорность“ (Утверждение русского владычества на Кавказе, 1902:235).

მიუხედავად ოსთა მხრიდან შეუპოვარი თავდაცვისა, აჯანყებულები ვერ უძლებდნენ რუსთა რეგულარული შენაერთების შეტევებს და უკან იხევდნენ. აქვე განხორციელდა მეამბოხეთა ერთ-ერთი აქტიური მონაწილისა და მოთავის დურმიშხან თუსიშვილის ლიკვიდაციაც.

ასეთივე წარმატებული აღმოჩნდა რუსული მხარის მიერ მეორე მიმართულებით წარმოებული საომარი მოქმედებებიც.

„Столь же успешны были действия и другой нашей колонны, майора Потлога, которой пришлось в джавском ущелье встретиться более чем с двух-тысячным скопищем мятежников, находившихся здесь под личным предводительством самого Левана“ (Утверждение русского владычества на Кавказе, 1902:237).

მეამბოხეები დამარცხდნენ. ლევან ბატონიშვილმა მაღალ მთებს შეაფარა თავი.

ლევან ბატონიშვილმა ღირსეული ადგილი დაიმკვიდრა XIX საუკუნის დამდეგის ქართული ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის ისტორიაში.

რუსულმა ხელისუფლებამ უმკაცრესი სადამსჯელო ღონისძიებები გაატარა ამბოხებულთა წინააღმდეგ. დაარბიეს, გადაწვეს და გაანადგურეს ორ ათეულზე მეტი სოფელი, უამრავი საგვარეულო კოშკი, ფიზიკურად უსწორდებოდნენ ადგილობრივ მოსახლეობას და ა.შ.

რუსებმა დასაჯეს აჯანყებაში მონაწილე ქართველი თავადებიც. თეიმურაზ ბაგრატიონის ცნობით: „შეიპყრეს მახაბელი ლუარსაბ და ბაადურ ბორტიშვილი. მახაბელი ლუარსაბ წარგზავნეს პეროზილად რუსეთსა შინა და ბაადურ მოკუდა ციხესა ტფილისისასა პეროზილად, და შთამოართვეს თავიანთი კერძი ყმა და მამული და დადვეს სახელმწიფოდ, ვითარცა ჯავახიშვილს და თარხნიშვილებს, ძეთა დემეტრესათა“ (<http://expertclub.ge>).

კვლევის მეთოდები:

მოცემულ სტატიაში გამოყენებულია არა მხოლოდ ემპირიული, არამედ სუფთა თეორიული მეთოდოლოგიები, ისეთი, როგორიცაა: განზოგადება, ანალიზი, სინთეზი, აბსტრაქცია, შედარება, სისტემური მიდგომა. შედარებით-ისტორიული მეთოდი და მიზეზ-შედეგობრივი კავშირების ანალიზი, რომელიც გამოყენებულია კვლევის პროცესში, საკუთარ თავში აერთიანებს ზემოთ ჩამოთვლილ ყველა სახის თეორიულ მეთოდოლოგიას.

განხილვა

ქართველთა და საქართველოში მცხოვრებ ოსთა თანაცხოვრების ხანგრძლივი პერიოდის მანძილზე, შეიძლება ითქვას, ბოლშევიკური რუსეთის ასპარეზზე გამოსვლამდე ოსთა შორის არანაირი სეპარატისტული ზრახვები არ არსებობს. პირიქით, XIX საუკუნის დასაწყისში ისინი ერთგულად დგანან ქართველ ბატონიშვილთა გვერდით და მათ მხარდამხარ იბრძვიან რუსეთის ცარიზმის წინააღმდეგ.

„Среди осетин начались (ავტორს მხედველობაში აქვს XIX საუკუნის პირველი მეოთხედი - ა. მ.) возмущения, выражавшиеся иногда дерзкими нападениями на самую войска, при следовании их по военно-грузинской дороге. Это вызвало ряд военных экспедиций в горы" (Андреев, 1895:80-81).

ოსთა შესახებ საგულისხმო ცნობები აქვს მოპოვებული დ. ლავროვს. მას შემდეგ, რაც ოსთა თავდაპირველი წარმოშობის წყაროდ ირანულ ტომებს ასახელებს, ლავროვი ვრცლად საუბრობს ოსთა ერთგულებაზე ქართველ ბატონიშვილთა მიმართ და მათ მიერ რუსეთის სამხედრო ნაწილებზე განხორციელებული თავდასხმების შესახებ.

„По тем или другим причинам, но грабежи и разбои, затихшие на некоторое время, стали повторяться теперь чаще и чаще. Хищники стали нападать уже не только на частных проезжих, но и на военные команды, военные транспорты и т. п." (Лавров, 1883).

საყურადღებოა ის გარემოება, რომ აჯანყებულ ოსებთან გამართული მოლაპარაკებების ერთ-ერთ მთავარ ფიგურად ავტორის მიერ დასახელებულია აზნაური იალღუიძე, ხოლო მოვლენათა ცენტრად მოხსენიებულია ცხინვალი.

„В период этих смут не малую услугу русским властям по уговариванию и усмирению этих бунтовавших в Южной Осетии лиц оказал осетинский дворянин Ялгуйдзе. Главным центром как русских властей по управлению южными осетинами, так и вообще района событий Южной Осетии, было сел. Цхинвал, по среднему течению притока Куры – Лияхвы" (Лавров, 1883).

იმ უამრავ საგულისხმო ცნობათა შორის, რომლებიც XIX საუკუნის რუსულ წყაროებშია დაცული და ხსენებული მოვლენების ნათლად წარმოდგენას უწყობს ხელს, მაგალითისთვის დავასახელებთ ერთ-ერთს, რომელიც ცხინვალის მისადგომებთან ოსთა შეიარაღებული რაზმების რუსულ ნაწილებზე თავდასხმას ასახავს. ეს და სხვა მსგავსი ღონისძიებანი მიზნად ისახავდნენ საქართველოში რუსეთის დამპყრობლური პოლიტიკის წინააღმდეგ ბრძოლას და საქართველოს სამეფო სახლის კანონიერ უფლებებში აღდგენისთვის ხელშეწყობას.

„Дальнейший путь от сел. Роки к Цхинвалу не представлял уже особых затруднений, за исключением первых 5-7-ми верст, где Лиахва мчится в лесистой теснине. Отряд шел без всяких военных предосторожностей. Люди безопасно брели в рассыпную, ведя лошадей в поводу. Человек 40 отделились и шли впереди. Вдруг, в самом узком месте, бросились на них осетины. Передовые были отрезаны и взяты в плен. Застигнутые врасплох, казаки бились в одиночку среди густого леса и понесли полное поражение. Из полка в 7 офицеров и 442 человека было убито и пропало без вести 3 офицера и 158 казаков; из остальных - 1 офицер и 100 человек спаслись без лошадей, но с оружием, а 3 офицера и 184 казака и без лошадей и без оружия. Из числа 69-ти человек рекрутской партии спаслось только 38, а заведывавший ими офицер и 58 человек погибли. Пропали также все до одной казачьи лошади и весь вьючный обоз полка" (Утверждение русского владычества на Кавказе, 1901:173).

მაშასადამე, ქართლის შემოგარენში არსებული ოსური თემები საქართველოს განუყოფელ ნაწილს წარმოადგენდა, სამწუხაროდ, რუსეთის იმპერიის დამპყრობლური პოლიტიკის შედეგად 1801 წელს ეს ტერიტორია, აღმოსავლეთ საქართველოსთან ერთად, დაექვემდებარა რუსეთს.

მოგვიანებით, 1918 წლიდან, საქართველოს მიერ დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგ რუსეთის ბოლშევიკური ხელისუფლების უმთავრეს მიზნად იქცა იმპერიისგან ჩამოშორებული ტერიტორიების კვლავ რუსეთის შემადგენლობაში მოქცევა. ამ მზაკვრული გეგმის ნაწილს საქართველო წარმოადგენდა. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკისადმი მტრულად განწყობილი რუსეთის ბოლშევიკური ხელისუფლება ფულადი სახსრებით, იარაღით და ყველა სხვა საშუალებით ეხმარებოდა ქართულ ხელისუფლებასთან დაპირისპირებულ სეპარატისტულ ძალებს. სწორედ ამ წამქეზებლური პოლიტიკის წყალობით შიდა ქართლის ოსებით დასახლებულ ტერიტორიაზე მოეწყო ოსთა რამდენიმე შეიარაღებული გამოსვლა საქართველოს წინააღმდეგ.

ყოველივე ამას ერთვოდა ახალი საუკუნის პირველი ათწლეულებიდან მოყოლებული ოსი ეროვნების მოსახლეობის ინტენსიური დამკვიდრება ცხინვალსა და მის შემოგარენში. მიუხედავად წარმოდგენილი სურათისა, მიუხედავად იმისა, რომ ამ პერიოდში ჯერ კიდევ არ არსებობს ე.წ. „ოსეთის“, კერძოდ „სამხრეთ ოსეთის“ ცალკე ადმინისტრაციული ერთეული, ჩვეულებრივ საუბრებსა და ოფიციალურ დოკუმენტებში ოსი ეროვნების მოსახლეობით დასახლებულ შიდა ქართლის ისტორიულ ტერიტორიას რატომღაც თანდათანობით დაუმკვიდრდა სახელწოდება - „სამხრეთ ოსეთი“. ბუნებრივია, საქართველოს შემადგენლობაში შეიძლება არსებობდეს ოსებით დასახლებული ტერიტორია, მაგრამ ქვეყნის ამ ნაწილის ოსეთად მოხსენიება არაბუნებრივი და ისტორიული თვალსაზრისით მიუღებელია.

„საქართველოში დასახლებული ოსები საუკუნეების მანძილზე საერთო ქართული ცხოვრებით ცხოვრობდნენ. ემორჩილებოდნენ საქართველოში მოქმედ კანონებს, საქართველოს ლხინი თუ გასაჭირი, მათი ლხინი და გასაჭირიც იყო. ყოფითს საკითხებზე ყველა დროისა და ხალხისათვის დამახასიათებელ ცალკეულ უთანხმოებებს (უნდა ვიგულისხმოდით, ვერც ოსები და ქართველები ასცდებოდნენ), იშვიათად თუ მიუღიათ ეროვნული შეფერილობა...

ოსებს შესაძლებლობა ჰქონდათ საუკუნეების მანძილზე ზიარებოდნენ მდიდარ ქართულ კულტურას, განუწყვეტლივ ეზრუნათ მშობლიური ენის, კულტურის განვითარებისთვის, ეროვნული თვითმყოფადობის შენარჩუნებისთვის, არსად დედამიწის ზურგზე ოსებს მსგავსი შესაძლებლობანი არ ჰქონიათ. არც ის უნდა დაგვავიწყდეს, რომ მათ საკუთარი წვლილი შეჰქონდათ ქვეყნის საერთო განვითარებაში“ (თოიძე, 1991:8).

მიუხედავად იმისა, რომ 1920 წლის 7 მაისს საქართველო-რუსეთს შორის გაფორმებული ხელშეკრულების მიხედვით, რუსეთი აღიარებდა საქართველოს დამოუკიდებლობას და იღებდა ვალდებულებას მის საშინაო საქმეებში ჩაურევლობის შესახებ, მაინც ათასგვარი ხრიკით, ლეგალური თუ არალეგალური ფორმებით იბრძოდა ქვეყნის დამოუკიდებლობის წინააღმდეგ. როგორც ვამბობდით, ამ ბრძოლაში რუსეთის მთავარ დასაყრდენს წარმოადგენენ რუსეთის ბოლშევიკური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის ინსტრუქციებით მართული სეპარატისტულად განწყობილი ძალები.

საბედნიეროდ, ეს არ ეხებოდა საქართველოში მოსახლე მთლიან ოსურ თემს. ოსთა სეპარატისტულ გამოხტომებს თავის დროზე მკაცრად აკრიტიკებდნენ პროგრესულად მოაზროვნე ოსი მოქალაქეები. საილიუსტრაციოდ ვნახოთ ზოგიერთი მათგანის პოზიცია: „დღეს ბევრს ლაპარაკობენ ქართველ და ოსთა წრეებში იმის შესახებ, თუ რა გზას დაადგებიან ოსები და რა გზას უნდა დაადგენ. ამისთვის, მე, როგორც ქართველი დემოკრატიის კალთაში

გამოზრდილი ოსი მუშა, ნებას მივცემ ჩემს თავს ორიოდ სიტყვა ვთქვა ჩემი ძმა ოსების მხრიდან“ (ზიბილოვი, 1918:№131). ავტორი წუხილს გამოთქვამს, მისივე სიტყვით რომ ვთქვათ, იმ ერთი მუჭა ხალხის პოზიციის გამო, რომლებსაც ქართლში არსებული ოსებით დასახლებული ტერიტორიის საქართველოდან გამოყოფა განუზრახავს. მიუთითებს ბოლშევიკთა როლზე ამ ავაზაკურ იდეათამასებზე განფენაში და ერთ-ერთ მიზეზად გზააბნეულ ოსთა ქართულ კულტურასთან, ენასთან ზიარების დეფიციტს მიიჩნევს. მისი პათოსი ასეთია: „მე არ მინდა აქ ბევრი ლაპარაკი, მხოლოდ ერთი მინდა მოკლედ ვსთქვა: ჩვენ ოსის დემოკრატია, ქართველი დემოკრატის კალთაში გამოზრდილი, ქართველ დემოკრატისთან ერთად ყოველივე ეკლიან გზას გადავლახავთ და ნება არავის არ მივცემთ, რომ ჩვენში ტანჯული ხალხი ვინმემ დააყენოს დაღუპვის გზაზე. კავკასიის ქალაქებიდან იწმინდება დღეს ყოველივე ჭუჭყი და ტალახი, მშრომელი ხალხის მტრებს კი ეს ჭუჭყი და ტალახი გადააქვთ სოფლად, უმეტესად კი ოსეთში, მაგრამ კარგად ახსოვდეთ ამ ჭუჭყის და ტალახის მზიდავებს, რომ ისინი ჯერ თავიანთ ტუჩებს გასვრიან, მერე კი შიძლება ჩვენი ტანჯული უდანამაულო ხალხიც გასვარონ. რომ ვერც ნაციონალისტები და ვერც ახალი ვითომდა ბოლშევიკები ოსის ხალხის საქმის გამკეთებლები არ არიან, ამას ამ ბოლო დროს მომხდარი სიუბედობი ამტკიცებენ, რომლის შესახებაც მე აქ არაფერს ვიტყვი ჯერჯერობით.

საჭიროა ოსის შეგნებულმა მუშებმა სასტიკი ზომები მიიღონ ავანტიურისტების და ნაციონალისტების წინააღმდეგ, რომ ოსის გლეხობაში მშვიდობიანი ცხოვრება არ დაირღვეს. მშვიდობიანი გზის და კეთილ საქმეების გამონახვა კი მაშინ შეიძლება, თუ ქართველ დემოკრატისთან ერთად ხელიხელ ჩაკიდებული ვიქნებით და ვივლით“ (ზიბილოვი, 1918:№131).

ოს სეპარატისტთა და მათ წამქეზებელთა კრიტიკისას მკაცრი იყო ა. ფარნიევი.¹ საგაზეთო პუბლიკაციას იგი იწყებს მოკლე ისტორიული ექსკურსით, ხაზს უსვამს ოსთა საქართველოში დასახლების და ქართულ-ოსური ძმური თანაცხოვრების ქრონიკას, როლს, მნიშვნელობას. „ჩვენ დავსახლდით ქართველ დემოკრატისთან ახლოს, ბევრ ადგილებში განსხვავებასაც ვეღარ ამჩნევს კაცი. ოსების გალობა გაიგო ქართველმა გლეხობამ. მან გაიგო, რომ ოსებს შიანთ, მან არ დაუწყია კითხვა ვინ ხარ, საიდან ჩამოფრენილხარ, რა ენაზე გალობ და დღემდე ძმურად იცხოვრეს. არც ერთხელ არ უთქვამთ ერთმანეთისთვის, შენ ჩემი მტერი ხარ, მე მშინ, შენ მამლარი ხარ, მე ქართველი ვარ, შენ ოსი ხარ, მე ნასწავლი ვარ, შენ უსწავლელი“ (ფარნიევი, 1918:№119).

ფარნიევი საუბრობს გასული 1917 წლის 5 ივნისს, სოფ. ჯავაში გამართულ ოსთა წარმომადგენლების თავყრილობაზე სადაც ნ. ჯიოევმა პირველად, გაუბედავად აღძრა საკითხი ოსთა ცალკე გამოყოფის შესახებ და კრების წარმომადგენელთაგან საჯარო კოლექტიური უარი მიიღო. იმავე წლის 17 ივნისს ქალაქ კავკავში გამართულ ჩრდილოეთ კავკასიის ოსების წარმომადგენელთა შეხვედრაზე ჯიოევმა კვლავ წამოაყენა იგივე საკითხი და კვლავ უარი მიიღო. 28 მაისს, ამიერკავკასიის ოსთა წარმომადგენლობის მესამე შეხვედრაზე სოფ. ჯავაში ვინმე პ. თედევმა და ბ. კოჩიევმა აღძრეს საკითხი საქართველოს ოსთა გამოყოფის შესახებ.

ფარნიევი მეტი სიფრთხილისაკენ მოუწოდებს ოს ხალხს და დასძენს: ქართველი დემოკრატია არასდროს არ უზღუდავდა უფლებებს ოსის დემოკრატის, ქართველ დემოკრატის არასდროს დაუტანებია ძალა ოსის დემოკრატისთვის სამშობლო ენაზე ხელი აიღეო. ქართულ და ოსის დემოკრატის დიდი ხანია შეუგნიათ ერთმანეთი და მიუხედავად იმისა, რომ მათ შორის არ სხედან უმაღლეს სასწავლებელ დამთავრებული მთარგმნელები, ისინი ერთმანეთს

¹ საქ. დემოკრატიული რესპუბლიკის მიწათმოქმედების სამინისტროსა და გლეხთა ცენტრის რწმუნებული.

ელაპარაკებიან, ერთმანეთს აგონებენ თავიანთ გულის ნადებს და წარმოიდგინეთ არც ქართველებს და არც ოსებს ხელი არ აუღიათ თავიანთ სამშობლო ენაზე. რა საჭიროა ცარიელი ლაპარაკი, თუ ვინმეს სურს ოსის ერისთვის გააკეთოს რამე, ვინ უშლით?...

მე ვფიქრობ ისინი, ვინც ოსების დამოუკიდებელ სახელმწიფოს შექმნაზე ოცნებობენ, მათ არაფერი გაეგებათ ქვეყნიერების ავ-კარგისა ანდა განგებ სურთშეატაკონ ქართველი და ოსის დემოკრატია და დაღუპონ ის, რაც მოიპოვა ხალხმა“ (ფარნიევი, 1918:№119).

ნაშრომის წინა ნაწილში, 1918-1921 წლების ქართული პრესის მასალებზე დაყრდნობით, ჩვენ ვწერდით, რომ 1918 წლის ოსთა შეიარაღებული გამოსვლებისას, ამბოხებულთა ერთ ნაწილს ხელმძღვანელობდა ინჟინერი რუთენ გაგლოევი. საინტერესოა, რომ იგივე გაგლოევი, იმავე 1918 წლის 26 მაისის გაზ. „Борна“-ს ფურცლებზე უარყოფს მის მონაწილეობას ანტიქართულ გამოსვლებში და თავისი საქმიანობის მთავარ ორიენტირად ცხინვალის მძარცველებისგან დაცვის სურვილს წარმოადგენს.

После печальных цхинвалских событий, вокруг моего имени создались всевозможные легенды. Обо мне многие говорили, как о начальнике штаба напавших на Цхинвали банд. Только теперь, приехавъвъ Тифлисъ изъ осетии, я прочель все газетные заметки и весьма удивленъ тому обстоятельству, что многие пишутъ только потому, чтобы писать, истиныже нетъ ни капли въ ихъ писанияхъ. (Гагლოев, 1918:№77).

მოხმობილ საგაზეთო მასალაში გაგლოევი ცდილობს განმარტებების გაკეთებას, არწმუნებს მკითხველს, რომ ის თანამოაზრებთან ერთადყველაფერს აკეთებდა ცხინვალში წესრიგის აღსადგენად. ცდილობდა წინააღმდეგობა გაეწია გააფთრებული ბრბოებისთვის, რომლებიც უკონტროლოდ დათარეშობდნენ ქალაქის ქუჩებში, არბევდნენ, მარცვავდნენ, წვავდნენ და არც მკვლელობებს ერიდებოდნენ სამწუხაროდ.

გაგლოევი კატეგორიულად გამორიცხავს შეიარაღებული დაპირისპირების მომზადებაში ოსი ინტელიგენციის მონაწილეობას, მიუთითებს, რომ ინტელიგენცია გულისტკივილით შეხვდა ცხინვალის ტრაგიკულ მოვლენებს და ყოველ ღონეს ხმარობს სამწუხარო კონფლიქტის მშვიდობიანად დასასრულებლად.

ავტორის მიერ მოხმობილია ფაქტები, რომლებიც ასახავს თავდამსხმელთა მიერ ილია მასურაძის და სხვა ცხინვალისმკვიდრთა სახლ-კარის გადაწვას. ცხინვალის მშვიდობიანი მოსახლეობის მარცვას, მკვლელობებსა და გააფთრებული ბრძოლების მიერ ჩადენილ სხვა დანაშაულებრივ ქმედებებს.

მოხმობილ ტექსტში უარყოფილია ცხინვალზე განხორციელებულ თავდასხმაში ოსთა ეროვნული საბჭოს მონაწილეობა. ქალაქში თავდასხმების შემდეგ განვითარებული ტრაგიკული მოვლენების შესახებ ვკითხულობთ: „Мы вышли на улицу съ револьверами въ рукахъ и стали высылать толпу изъ Цхинвали. Прогоняли одну группу, но въ другомъ конце местечка появлялась другая. Жители Цхинвали попрятались доединаго. Грабители творили свое дело везде и всюду. Мы орестовывали ихъ, даже били, отбирали награбленное. Вся ночь прошла для меня, Кулумбегова² и Василия Газаева въ токой работе. Трупы были нами собраиы въ больницу. Узнавъ въ одномъ трупе стараго товарища Сандро Кецховели, мы все прослезилсь и долго не могли больше продолжать свою работу. Съ него били сняты сапоги кемъ-то изъ грабителей. Трупъ Г. Мачабели оказался недалеко отъ самой больницы. Съ него было снято буквально все. Труп его былъ сбезображенъ“ (Гагლოев, 1918:№77).

² კულუმბეგოვი, ცხინვალში განვითარებული მოვლენებიდან მალევე, საქართველოს ხელისუფლების მიერ წესრიგის აღდგენის შემდეგ, დაპატიმრებულ იქნა ცხინვალში.

გიორგი მაჩაბელის, სანდრო კეცხოველის და მათ თანამოაზრეთა მკვლევლობას დიდი რეზონანსი ჰქონდა არა მარტო ცხინვალსა და გორის მაზრაში, არამედ მთელი ქვეყნის მასშტაბით. მას შემდეგ, რაც საქართველოში ქვეყნის სუვერენული უფლებები აღდგა, 1918 წლის გაზაფხულზე ოს სეპარატისტთა ავანაკური ზრახვების სისრულეში მოყვანის ეს პირველი მცდელობა გახლდათ. ხელისუფლების მხრიდან მალევე მოხერხდა წესრიგის აღდგენა. ისტორიულად კუთვნილ შიდა ქართლში საქართველოს ხელისუფლებამ კანონიერად განავრცო საკუთარი უფლებამოსილება.

რაც შეეხება ცხინვალში დაღუპულებს, მათი ხსოვნა კარგა ხანს არ განელებულა თანამედროვეთა ცნობიერებაში. მაგალითისთვის გაზ. „ერთობა“ ამ ტრაგიკული მოვლენებიდან ერთი წლის თავზე წერდა: „ერთი წელიწადი შესრულდა მას შემდეგ, რაც დ. ცხინვალში შეიარაღებულ ბრბოსთან შეტაკების დროს დაიღუპნენ ჩვენი საუკეთესო ამხანაგები: გიორგი მაჩაბელი, სანდრო კეცხოველი, კოსტა ყაზიევი და სხვ. მათი ხსოვნა მჭიდროდ არის დაკავშირებული იმ ხანასთან, როცა ჩვენ განახლებულ ცხოვრებას ყოველმხრივ მტერი აწვებოდა და ლამობდა თავისუფლების დასამარებას, ჩვენი ქვეყნის დაღუპვის კარამდე მიყვანას.

„გაბალშევიკებულები“ ბრბოები, ძველი წესწყობილების მესვეურნი, ყველა ბნელი ძალები დაძრწოდნენ სოფელ-სოფელ, რათა წყალი აემღვრიათ. შინაური ომი გაეჩაღებინათ და მით განეხორციელებინათ თავიანთი ბოროტი ზრახვანი.

გორის მაზრა ეს ყოველთვის კონტრრევოლუციონერთა ბუდე, რა თქმა უნდა, არ ასცდა კონტრრევოლუციონურ-ხულიგნურ გამოსვლებს, რომელმაც განსაკუთრებულის სიძლიერით ცხინვალ-ჯავის რაიონებში იჩინა თავი“ (ქარცივაძე, 1919:№74).³

ცხინვალში მოთარეშე შეიარაღებული სეპარატისტული ძალების თვითნებობას აკრიტიკებდა არაერთი საღად მოაზროვნე ქართველი და ოსი მოქალაქე პროგრესულად მოაზროვნე ოსი ეროვნების ადამიანების ცალკეული საჯარო გამოსვლების გარდა ცხინვალში განვითარებულ მოვლენებს, ადგილობრივების ძარცვას, ყაჩაღობას მოსახლეობაზე ძალადობის ყოველგვარ გამოვლინებას ოსი ეროვნების ადამიანები ემიჯნებოდნენ ცენტრალურ პრესაში გამოქვეყნებული კოლექტიური განცხადებებითაც.

ერთ-ერთ ასეთ განცხადებაში გორის მაზრის ოსი მოსახლეობა საქართველოს მთავრობის თავმჯდომარეს სწერდა: „ჩვენ, ზემოაღნიშნული რაიონების მცხოვრებნი ვაცხადებთ, რომ არავითარი დამოკიდებულება არა გვაქვს და არც გვქონია მთის ოსეთის აჯანყებასთან, პირიქით, გადაჭრით ვკიცხავდით მათ და ამ აჯანყებას დამღუპველად ვსთვლიდით ოსებისთვის. ჩვენ, ოსები, იმდენად გავითქვიფეთ ქართველი ხალხის მასასთან, რომ ჩვენსა და ქართველებს შორის თითქმის არავითარი განსხვავება არ არის. სიმართლე უნდა ითქვას, რომ მათი გამოსვლის დროს ჩვენც გამოგვიგზავნეს აგიტატორები, რომლებიც ასაჯანყებლად მოგვიწოდებდნენ, მაგრამ მაშინ ჩვენი რაიონის ოსები არ გაყვნენ ბნელ ელემენტებს. და თომცა ბანდებმა თავისი მოქმედება ჩვენ რაიონში გადმოიტანეს, მაგრამ მშვიდობიანმა ოსმა მოსახლეობამ არა თუ მიიღო ამაში მონაწილეობა, არამედ - დაზარალდა მათგან და ეხლა სასურსათო კრიზისს განიცდის. ვაცნობთ რა ამის შესახებ მთავრობას ჩვენ იმედი გვაქვს, რომ შეძლებას მოგვცემენ განვარდნით მშვიდობიანი მუშაობა და ჩვენ ჩვენი მხრით გეფიცებით პატიოსნებასა და სინდისს, რომ

³ მოცემული საგაზეთო მასალის ავტორი - ვ. ქარცივაძე ამ პერიოდში მოღვაწეობდა გორის მაზრის კომისრის თანამდებობაზე.

მთავრობის ყველა მოთხოვნილებას სისწორით ავასრულებთ“ (ოსების განცხადება საქართველოს მთავრობისადმი, 1920:№150).

ანალოგიური განცხადება გამოაქვეყნა გაზეთმა „საქართველოს რესპუბლიკამ“ (საქართველოს რესპუბლიკა, 1920:№150).

მიუხედავად დაფიცებული პატიოსნებისა და სინდისისა, მიუხედავად საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობის უამრავი დათმობისა სეპარატისტულად განწყობილ ოსთა ნაწილი კვლავ განაგრძობდა ბრძოლას ახალგაზრდა რესპუბლიკის დამოუკიდებლობისა და ტერიტორიული მთლიანობისთვის ძირის გამოთხრის მიზნით. უამრავი ფაქტის მოტანა შესაძლებელი ამ პერიოდში შეიარაღებულ ოსთა მხრიდან ეთნიკურ ქართველების შევიწროვების, ყაჩაღობის, ძარცვისა და მკვლელობის ფაქტებზე. მაგალითად: „ეს სოფელი⁴ უკანასკნელი ქართველების, ოსების მიჯნაზე. მუდამ მტრისაგან თავდასხმის შიშში ყოფილა უწინაც და ახლაც. ამიტომ აქ დიდი ციხეებია, საცა მდგარა მუდამ მორიგე ჯარი. დღეს კი არავინ არის, ამ გადატრიალების ხანაში, კვხველებს ტყეში და ...ოსები სცარცვამდნენ, ძველ ტანისამოსს ქალებსაც კი ჰხდიდნენ: დღეს, როცა ოსები აქეთ მხარეს აყრილნი არიან, უფრო ცუდი ამბები ხდება. 25 ენკენისთვის კვხველი დათა კახნაშვილი ტყეში მომუშავე, თოვით მოჰკლეს და რაც ზედ ეცვა, გააძვრეს. 26-ს უკვალოდ დაკარგულ ოსების ომში ფხვენელ მიხილ ამილახვრის ყვეარი ხარი და ორი მეხრე კვხვის ტყეში მოიტაცეს თორმეტმა შეიარაღებულმა ოსმა. მეხრეები ორი დღის სავალიდან გამოჰპარვოდნენ.

27-ს კვხველ ალაძე ზურას შვიდი სული საქონელი მოსტაცეს, 28-ს კიდევ კვხველებს 8 სული საქონელი მოსტაცეს. ასე გრძელდება საქმე ხალხი მეტად შეწუხებულია. არის ზომები მიღებული, თუმცაჯერ უშედეგოდ“ (საქართველო, 1920:№113).

არსებული მძიმე კრიმინალური ვითარებით შეწუხებული ოსი ავტორებიც არ მალავენ შემფოთებას. ზორეთის ხეობაში ერთ-ერთი ოსური თავყრილობის აღწერისას ან. ბიბილოვი წერს: „ხალხი დიდი დაკვირვებით გვესმენდა, როდესაც კერძოთ შევეკითხე ერთ ჭადარა ოსს, თუ რა შეხედულობისაა ის დღევანდელ მდგომარეობაზე მათში და ჩვენს დღევანდელ მთავრობაზე, მან შემდეგი მიპასუხა: რა ვქნათ შენი ჭირიმე, ახალგაზრდობა გაგიჟდა და ჩვენ კი არაფერს აღარ გვიჯერებენ. ყველა ლაწირაკმა იარაღი აიღო ხელში და ბოროტად ხმარობს, თუ რამეს ეტყვი, მაშინვე მოკვლით დაგემუქრება. მთავრობაც თუ მთელ ქართველებს მოსწონთ მაშინ ჩვენ ოსები რაღა ვართ“ (ბიბილოვი, 1918:№192).

ბიბილოვის დასახელებულ ტექსტში ერთ საგულისხმო დეტალზე გვსურს გავამახვილოთ ყურადღება. საუბარი ეხება ავღვეის თემში გამართულ ოსთა ერთ-ერთ თავყრილობას, რომლის მსვლელობისას სხვა სოციალური პრობლემების გვერდით დაისვა საკითხი ოსური ეროვნული საბჭოს მუშაობის შესახებ: თუ ოსურ ეროვნულმა საბჭომ მთავრობის დახმარებით მკაცრი ზომები არ მიიღო ნადირალების იარაღის ასაყრელად, მაშინ შეუძლებელია მშვიდობიან გზით მათი იარაღის აყრა“ (ბიბილოვი, 1918:№192).

ქვემოთ ვნახავთ თუ როგორ თანამშრომლობდა ოსთა ეროვნული საბჭო საქართველოს მთავრობასთან.

ოსეთის ეროვნული საბჭოს თვითნებობის საკითხი არაერთხელ მოექცა ქართული პერიოდული პრესის ყურადღების ცენტრში. ჟურნალ-გაზეთების ფურცლებიდან, არაერთგზის სიფრთხილისკენ მოუწოდებდნენ ხელისუფლებას და მოსახლეობას. იმართებოდა არაერთი თავყრილობა, სადაც მიმდინარეობდა მსჯელობა, კამათი და სალი აზრის ძიება შექმნილი რთული

⁴ იგულისხმება სოფ. კვხვი;

ვითარებიდან გამოსასვლელად. 1918 წელს, საქართველოს წინააღმდეგ განხორციელებული ოსთა შეიარაღებული გამოსვლების შემდეგ მალედადგა საკითხი კვლავ ოსთა ეროვნული საბჭოს უსაქციელობის შესახებ.

„სამხრეთ ოსეთის ეროვნული საბჭოს მთავრობის საწინააღმდეგო მოქმედებამ ამ ბოლო დროს ფართო ხასიათი მიიღო ეროვნულმა საბჭომ უკუაგდო რა ჩვენი რა ჩვენი მთავრობის განკარგულებები და ზოგიერთი უკვე ცხოვრებაში გატარებული კანონები, მონიდომა ძალაუფლების ხელში ჩაგდება, რამაც ადგილობრივ ცხოვრებაში არეგ-დარევა შეიტანა და მით ფართო ნიადაგი მოუმზადა მარცვა-გლეჯას და ანარქიას. ამიტომ მთავრობა იძულებული გახდა სასწრაფო ზომები მიეღო და შესაფერი ნაბიჯიც გადაედგა ამ მხრივ“ (ერთობა, 1919:№122).

მიღებულ ზომებში იგულისხმებოდა, რომ 1919 წლის 14 მაისს მაზრის კომისრის განკარგულებით და მიერვე გაცემული ორდერით ჩატარდა სამხრეთ ოსეთის ეროვნული საბჭოს ბინის ჩხრეკა. გაირკვა, რომ საბჭოს პრეზიდიუმი ორი კვირით ადრე გაპარულიყო ჯავის მიმართულებით, ხოლო კანცელარიაში აღმოჩენილი მიწერ-მოწერა და სხვა დოკუმენტაცია კიდევ უფრო ამძაფრებდა ეჭვს და თვალსაჩინოს ხდიდა ამ ორგანიზაციის ანტისახელმწიფოებრივ ქმედებებს. აღნიშნული დოკუმენტაცია მაზრის კომისარიატმა ამოიღო, ხოლო საბჭო დაკეტილად იქნა გამოცხადებული.

საგულისხმოა, რომ გაზეთ „ერთობის“ მიერ ხსენებული საბჭოს ცხინვალიდან გაქცეული თავმჯდომარე ნ. ბლიევი და ამავე საბჭოს წევრი მ. სანაკოევი მთაში სოფელ-სოფელ დადიოდნენ, მართავდნენ შეხვედრებს, ათასგვარი ცრუ და ცილისწამებლური ინფორმაციით ცდილობდნენ ხალხის გადმობირებას. მთის გაუნათლებელი ოსი მოსახლეობა უფრო ხშირად ეხვეოდა ავანტიურისტთა მიერ მოქსოვილ სიცრუის ბადეში. ბარის სოფლებში ყოველთვის ვერ აღწევდნენ საწადელ და ხშირად ასეთი პასუხიც მიუღიათ:

„ისინი არეგ-დარევენ საქმეს და შემდეგ მთებში მიიმალებიან, ყოველგვარი ვაი-ვაგლახი და მთავრობის რისხვა კი ჩვენ უნდა გადაგვხდეს თავს. და მერე რისთვის, ჩვენ ქართველებთან რა გვაქვს საჩხუბარი, მათთან ვცხოვრობდით ძმურად და კვლავაც ასე ვიცხოვრებთ“ (ერთობა, 1919:№122).

ოსი ხალხის გარკვეულ დიდ ნაწილში საღი აზრი ყოველთვის ...ეს ადამიანები ცდილობდნენ მათ როლსა და მნიშვნელობას საერთო ქართული სახელმწიფოს მშენებლობის საქმეში. ერთ-ერთი ასეთი შემთხვევა 1919 წლის 8 აპრილს დაფიქსირდა, როდესაც გორის მაზრის კომისარ ქარცივაძეს ცხინვალიდან ეწვია დელეგაცია ვინმე მასწავლებელი თბილოვის ხელმძღვანელობით. დელეგაციამ გამოხატა მზადყოფნა საქართველოს მთავრობის მოთხოვნათა დასაკმაყოფილებლად, გამოთქვა აზრი პროვოკატორთა წინააღმდეგ მკაცრი ზომების გატარების აუცილებლობის შესახებ და საჭიროდ ჩათვალა ოსთა ყრილობის მოწვევა, ანალოგიური მოსაზრებების გავრცელების მიზნით.

ყრილობა შედგა 18 მაისს. თავმჯდომარედ არჩეული იქნა თბილოვი. ქართული მხრიდან ყრილობის მუშაობაში მონაწილეობის მისაღებად მოწვეული იყვნენ გენერალი ყარალაშვილი⁵ და მთავრობის წარმომადგენელი, მაზრის კომისარი ქარცივაძე. ორივე სტუმარმა სიტყვით მიმართა შეკრებილ საზოგადოებას და მოუწოდა მათ მშვიდობიანობის დაცვისა და წესრიგისაკენ. ყრილობის მუშაობა გაგრძელდა მეორე დღესაც. სწორედ 19 მაისს ერთხმად იქნა მიღებული

⁵ სოლომონ ყარალაშვილი (1870-1924) - ქართული შეიარაღებული ძალების გენერალ-მაიორი. ცხინვალის ლაშქრის უფროსი, ფოთის პორტისა და სადგურის გენერალ-გუბერნატორი, ფოთში განლაგებული ჯარების და ჯავშნოსანი მატარებლის უფროსი. 1924 წლის აჯანყების დროს ეკავა დასავლეთ საქართველოს ჯარების სარდლის თანამდებობა. დახვრეტილ იქნა 1924 წლის აჯანყების დამარცხების შემდეგ.

შემდეგი რეზოლუცია: „მოისმინა რა მოხსენება მაზრის კომისარ ქარცივაძისა, სამხრეთ ოსეთის დელეგატთა მეშვიდე ყრილობა უარყოფითად ეპყრობა სამხრეთ ოსეთის მეოთხე ეროვნულ საბჭოს მოქმედებას, რომელიც მიმართული იყო წინააღმდეგ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობის განკარგულებათა და ჯავის მეხუთე ყრილობის რეზოლუციისა“ (ერთობა, 1919:№122).

ამავე ყრილობის სხვა რეზოლუციით, სამხრეთ-ოსეთის დელეგატთა მეშვიდე ყრილობა ცნობს, რომ საკითხი სამხრეთ ოსეთის საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკასთან დამოკიდებულების შესახებ სავსებით არის გარკვეული ჯავაში გამართულ მეხუთე ყრილობაზე გამოტანილ რეზოლუციაში. ეს რეზოლუცია სრულად გამოხატავს სამხრეთ ოსეთის მოსახლეობის ნება-სურვილს და ანდობს ეროვნულ საბჭოს, დამფუძნებელ კრებასთან სოლიდარობით განახორციელოს ეროვნული და ტერიტორიული თვითმართველობა სამხრეთ ოსეთისთვის (ერთობა, 1919:№122).

ყრილობამ აირჩია ახალი დროებითი საბჭო: პრეზიდენტის შემადგენლობაში არჩეულ იქნენ: ზ. ვანევი (თავმჯდომარე), გ. გაგლოევი (თავმჯდომარის მოადგილე), ა. თიბილოვი (თავმჯდომარის მოადგილე), ა. ზორაევი (მდივანი), ბ. კოჩიევი (მდივანი) და ა.შ.

ხსენებული თავყრილობის მიმდინარეობისას მასში მონაწილე ყველა გამომსვლელის მოხსენებაში ხასგასმით გახლდათ აღნიშნული, რომ ოსეთი საქართველოს განუყრელ ნაწილს წარმოადგენს.

ამ პერიოდში, ვგულისხმობთ 1919 წელს, შედარებით რთულად ჩანს საქმე ჯავის ხეობაში. მიხ. კიაზოშვილი⁶ შემფოთებით აუწყებს მკითხველს, რომ ამ ტერიტორიაზე თვალის ერთი გადავლებითაც იგრძნობა სხვა, უცხო ქვეყნის სუნი. კანონიერების, სამართლის, წესწყობილების, სწავლა-განათლების, „შინაურ თუ გარეული საქმეების ვითარება ჯავის ხეობაში სრულიად უკონტროლოა. უკეთ რომა ვსთქვატ, თავისებური ცალკე სახელმწიფოური. საქართველოსა და მისი მთავრობის არსებობაზე ლაპარაკი ხომ სულაც არა სურთ. იგი არცა ჰქონიატ არსებულად და სხვა და სხვა ჭორებით ასაზრდოვებენ გამოყრუებულსა და არაფრის მცოდნე ოსობას. ასე ხდებიაქ, სადაც განსაკუთრებით ოსები მოსახლეობენ. სადაც ყველაფერი საქართველოსია, მაგრამ ისინი საქართველოსთვის არა ხმარობენ, მაგრამ ოსების უპასუხისმგებლო სითამამე ჯავის ხეობაში არ იწურება და ისინი ცხინვალზედაც დიდ პრეტენზიებს აცხადებენ. არ არის თითქმის ერთი დაწესებულებაც კი, სადაც ოსებს თვალსაჩინო ადგილები არა ჰქონდეთ ხელში ჩაგდებული. ადმინისტრაციის, განათლების, ესობის, ფოსტის თუ სხვა საქმეების გამგენი უხვად სწყალობენ ოსებს და პირდაპირ ხელს უწყობენ მათ იდეალების განხორციელებას. ცხინვალში მილიციის შესამჩნევი ნაწილი ოსობისა, რომელიც სხვათაგან დვარძლით არის აღსავსე და რომლის გამოყენება ოსეთის მეთაურებს იარაღით საქართველოს წინააღმდეგ ყოველთვის შეუძლიათ ერობაშიც ოსებს საჭირო ადგილი უჭირავთ, და სწორედ ამ ადგილით სარგებლობენ ისეთ შემთხვევებში რაც მათთვის სარგებლობლოა, თორემ ერობისა და სოფლის საქმეები მათ არ აინტერესებთ“ (კიაზოშვილი, 1919:№193).

აქვე უნდა ითქვას, რომ ე.წ ოსთა ეროვნული საბჭოს ანტისახელმწიფოებრივი საქმიანობა, გაზ. „ერთობასთან ერთად, არც გაზ. „საქართველოს“ დარჩენია შეუმჩნეველი 1919 წლის მაისში იგი იუწყება გარკვეული დოკუმენტების აღმოჩენის შესახებ, რომლებიც კიდევ ერთხელ მიუთითებენ ამ წარმონაქმნის საქართველოს წინააღმდეგ მიმართულ მოქმედების შესახებ.

⁶ „მიხ. კიაზოშვილის“ ფსევდონიმით მოღვაწეობდა მიხეილ ხერხეულიძე.

„ოსების საკითხი ახალი არ არის და მათ შეურყეველობას საქართველოს სახელმწიფოებრიობასთან საკმაოდ ვრცელი ისტორია აქვს.

საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენასთან ერთად დაიწყო ოსთა მოძრაობა და ფართო ეროვნული ხასიათი მიიღო.

საქართველოს შუაგულში დაიწყო ოსების ეროვნული დარაზმვა და მახვილით მოისურვეს მათ საქართველოს გაჩეხვა, თავისი ტერიტორიის შესაქმნელად.

საქართველოს ჯარების პირველი მახვილი აღმართული იქნა ოსების წინააღმდეგ ჯავის ხეობაში და საჩხერის მინდვრებში პირველად იჭექა ქართულმა იარღმა.

მაშინ ოსები შედრკნენ. უფრო მნიშვნელოვან ძალის წინაშე უკან დაიხიეს.

ჩვენ იმთავითვე შევეცადეთ გაგვერკვია ქართულისაზოგადოებრივი აზრისთვის ნამდვილი შინაარსი ოსთა აჯანყებისა, მაგრამ საქართველოს მთავრობამ ეს აჯანყება ანარქიულ მოძრაობად სცნო და დიდი მნიშვნელობის საკითხი დაწვრილმანდა“ (საქართველო, 1919:№105).

გაზ. „საქართველო“ ამ პრობლემას სხვა დროსაც შეხებია. ამ მიმართულებით ერთ-ერთი საინტერესო ინფორმაცია, რომელსაც იგი აწვდიდა მკითხველს, გახლდათ ქართული ლეგიონის ოფიცრის შტაბსკაპიტან ლ. ბარათაშვილის ინფორმაცია, რომელიც შეიარაღებული გამოსვლებისთვის ოსთა გამალებულ სამზადისზე მიუთითებს. მაშასადამე, 1918 წელს ცხინვალზე თავდასხმის შემდეგ, ერთი წლის თავზე კვლავ მზადდება პროვოკაციული ქმედებები საქართველოს წინააღმდეგ. ჯავის ხეობიდან დაბრუნებული ქართველი ოფიცერი ბარათაშვილი იუწყება: ოსები ამბობენ, რომ წელს ჩვენ უსათუოდ უნდა გავიმარჯვოთ, შარშან დაგვამარცხა საქართველოს მთავრობამ, მაგრამ ასე არ მოხდება წელს. სანდო პირების თქმით ოსებთან თავს იყრიან რუსი ოფიცრები. ოსების ერთი მეტაურთაგანი სენაყოფი ამჟამად ჯავაშია. ცხინვალის რაიონიდან ქართველი მკვიდრნი გამორბიან, ოსები არ მალავენ და ისინი ამკარად ამბობენ, რომ ჩვენ მალე ომი მოგვიხდებაო, მომზადებული ოსები საკმაოდ არიან, აქვთ ტყვიის მფრქვევლებიც“ (საქართველო, 1919:№113).

სამწუხაროდ ეს ქადილი სულაც არ აღმოჩნდება საფუძველს მოკლებული. თუ აღარ ჩავთვლით მცირე მასშტაბიან მრავლობით თავდასხმებს მშვიდობიან მოსახლეობაზე, უკვე 1920 წლის 8 მაისს, სოფელ როკში, სეპარატისტულად განწყობილმა ოსმა შეიარაღებულმა რაზმებმა, გამოაცხადეს საბჭოთა ხელისუფლება და საბჭოთა ოსეთი რუსეთის ფედერაციის ნაწილად ცნეს. ამბოხებულებს მხარს უმთავრებდნენ ჩრდილოეთ ოსეთიდან გადმოსული და აგრეთვე 1918-1919 წლებში ოსთა აჯანყებები დამარცხების შემდეგ, საქართველოს ხელისუფლების მიერ განდევნილი შეიარაღებული ბრბოები. იმავე წლის 7 ივნისს აიღეს ქალაქი ცხინვალი და გამოაცხადეს საბჭოთა ხელისუფლება ონიდან დუშეთამდე.

1920 წლის ოსთა შეიარაღებულ გამოსვლებს საკმაოდ მძიმე შედეგები მოჰყვა. აჯანყებული შეიარაღებული რაზმები ხოცავდნენ, მარცხავდნენ და აწიოკებდნენ ცხინვალსა და მისი შემოგარენის ადგილობრივ მოსახლეობას, ადმინისტრაციისა და მთავრობის წარმომადგენლებს. დალუპულთა შორის მრავლად იყვნენ ეროვნული გვარდიის მებრძოლებიც.

აჯანყებულთა გეგმების უმთავრესი ნაწილი იყო სურამის გვირაბის გადაკეტვა და ლაშქრობის გაგრძელება გორის მიმართულებით. თუ საქართველოს მთავრობა მანამდე ოსთა მიმართ ლოიალური პოლიტიკით გამოირჩეოდა, ახლა ვალდებული იყო დაეცვა ქვეყნის სუვერენიტეტი და ტერიტორიული მთლიანობა. პრობლემის მშვიდობიანად მოგვარების მრავლობითი მცდელობები უნაყოფო აღმოჩნდა. ქვეყნის დამოუკიდებლობას, ტერიტორიულ ურღვევობას გარდაუვალი საფრთხე დაემუქრა.

სახალხო გვარდიამ, რეგულარული ჯარის რამდენიმე შენაერთთან ერთად, ოპერატიულად შეძლო ქართული სახელმწიფოს იურისდიქციის აღდგენა. სახალხო გვარდიის მეთაური ვალიკო ჯუღელი შეუბრალელებელი იყო სახელმწიფოს მტრების მიმართ, თუმცა ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალების სიმკაცრე იყო სასჯელი არა ეთნიკური ნიშნით, არამედ მათი ანტისახელმწიფოებრივი საქმიანობისა და დანაშაულებრივი ქმედებებისთვის. ჩვენს ნათქვამს მოწმობს ის გარემოებაც, რომ ოსი ეროვნების მოქალაქეები, რომლებიც თავის დროზე გაემიჯნენ ძალადობის პოლიტიკას, დარჩნენ განზე და არ მიიღეს მონაწილეობა ქვეყნის წინააღმდეგ ორგანიზებულ შეიარაღებულ გამოსვლებში, ქართულ დემოკრატიულ რესპუბლიკას არაფრით შეუზღუდავს და ქვეყნის სრულუფლებიან მოქალაქეებად აგრძელებდნენ ცხოვრებას სხვათა გვერდით.

სრულიად საფუძველს მოკლებულია, სხვადასხვა დროს, ცალკეულ ოს ავტორთაგან 1920 წლის ოსთა გენოციდზე საუბარი. კიდევ ერთხელ ვამბობთ, რომ ოსთა შეიარაღებული გამოსვლების აღკვეთის და სახელმწიფოებრივი წესრიგის აღდგენის შემდეგ გატარებული სადამსჯელო ღონისძიებები გაპირობებული იყო იმ დანაშაულებრივი ქმედებების საპირწონედ, რასაც ეს შეიარაღებული ბრბოები ჩადიოდნენ მშვიდობიანი მოსახლეობის, ქვეყნის სუვერენიტეტის და უსაფრთხოების წინააღმდეგ და არა ეთნიკური ნიშნით.

სხვადასხვა დროს საქართველოს ხელისუფლებას მსგავსი ტიპის მკაცრი ზომები გამოუყენებია სხვა დამნაშავე ელემენტების, მათ შორის ქართველი მოქალაქეების მიმართაც.

„მთავრობამ ასეთივე რეპრესიული ზომები მიიღო აგრეთვე აჯანყებული ქართველების წინააღმდეგ. რადგან უტყუარი ფაქტია, რომ ჩვენი რესპუბლიკის წინააღმდეგ მოლაღატური გამოსვლა მოახდინეს არა მარტო ოსებმა, არამედ ქართველებმაც: ლეჩხუმი და რაჭა, სამეგრელო და დუშეთი, თიანეთი და ბაღდად-უხუთიც ხომ ოსებით არ არის დასახლებული?“ (ერთობა, 1918:№164).

გარდა ამისა, 1920 წელს აჯანყებულ ოს ბოლშევიკთა ჩანაწერებში გვხვდება ცნობები იმის შესახებ, რომ მემბოხეთა დანაკარგი უმნიშვნელო იყო, შეშინებული მოსახლეობა თავიდანვე აიყარა და ჩრდილოეთ ოსეთს მიაშურა. რაც კიდევ უფრო საგულისხმოა, შიდა ქართლიდან ჩრდილოეთ ოსეთისკენ მიმავალ ოსთა ძარცვასა და აწიოკებაში ლომის წილი დაიდეს მათივე ჩრდილოელმა თანამოძმეებმა (Известия Юго-Осетинского научно-исследовательского института краеведения, 1935:59-127). ამბობებულ ოსთა ერთ-ერთი შეიარაღებული რაზმის მეთაურის მ. სანაკოევის სიტყვით რომ ვთქვათ: „Из Северной Осетии получали тревожные сведения: там контрреволюционно-бандитские элементы грабили стариков и женщин, убивали, похищали девиц, воровали скот у отступавших повстанцев“ (Известия Юго-Осетинского научно-исследовательского института краеведения, 1935:113).

საქართველოს ხელისუფლება ხშირად იჩენდა გულმომწყალებას. სჯიდა მხოლოდ ამბოხებულთა შეიარაღებული რაზმების მეთაურებს და ამჯობინებდა მხოლოდ მშვიდობიანი მეთოდების გამოყენებას.

1920 წლის მოვლენების შემდეგ ცხინვალში სავალალო მდგომარეობაა. როგორც გაზეთი „საქართველოს“ კორესპონდენტი (ფსევდონიმით „ვეფხვი“) გვაცნობებს: „ვინ არ იცის რამდენი ვაი ვაგლახი არ გადახდა ცხინვალს ამ რევოლუციის დროს. რამდენი დარბევა და ძარცვა - გლეჯა, უპატრონოს, განადგურებულს უბრალო სოფელსაც ვეღარ დაადარებთ. სამარისებული სიჩუმე, განათლებას მოკლებული, სანიტარულის მხრივ ხომ მეტია ლაპარაკი, გზები, გორზე თუ ქარელზე ღმერთმა შეინახოს - არ გაირჩევა სარწყავ არხიდან. სამკითხველო თავგების ბუდედ გადაქცეულა“ (საქართველო, 1920:№137).

ასეთი სურათის მიუხედავად, სოციალური პრობლემების განხილვამდე ავტორი ყურადღებას ამახვილებს იმ გარემოებაზე, რომ გახიზნული მოსახლეობა თანდათან უბრუნდება ჩვეული ცხოვრების რიტმს. განსაკუთრებით ოსი მოსახლეობის პრობლემაა წინა პლანზე. ოსები მასობრივად თხოულობენ იკან დაბრუნებას და უმრავლესობას ყოველდღიურად ეძლევა ნება დაუბრუნდეს მიტოვებულ სახლ - კარს. ცხინვალის ერობას სრული ავტონომია აქვს მინიჭებული.

ზოგადად ეროვნული უმცირესობების პრობლემებს უყურადღებოს არასოდეს ტოვებს საქართველოს დემოკრატიული ხელისუფლება. უამრავი დოკუმენტი არსებობს რომლებიც ნათლად მიუთითებს მთავრობის და სხვა ხელმძღვანელი პირების აქტიურ ჩართულობაზე ამ მიმართულებით არსებული ყველა მნიშვნელოვანი საკითხის უსწაფესად მოსაგვარებლად. ჯერ კიდევ 1918 წელს აცხადებდა გაზეთ „ერთობა“ საქართველოს მთავრობის პოზიციას. საქართველოს ტერიტორიაზე ადგილი არ უნდა ქონდეს სხვის უფლებათა შეზღუდვას და სხვის შევიწროვებას, მართალია ჩვენ დიდი ბრძოლა გვიხდება მრავალ უცხო ელემენტებთან, რომელნიც შოვინიზმით გაჟღენთილნი, თავის ფარულ განზრახვათა განსახორციელებლად ებრძვიან ჩვენ დემოკრაციას და მის თვითეულ ნაბიჯის გადადგმას აძნელებენ. მაგრამ ეს გარემოება ვერ გახდება საბუთად მათი პოლიტიკური უფლებების შეზღუდვისა.

ჩვენ ვქმნით დემოკრატიულ სახელმწიფოს და ამის მიხედვით ყველას უნდა მიეცეს უფლება ამ აღმშენებლობაში მონაწილეობის, დანურჩევლად იმისა, თუ რა შეხედულებებს, აზრებს და რწმენას იზიარებს ესა თუ ის ჯგუფი, წრე, ან პარტია. შოვინიზმს, სახელმწიფოს წინააღმდეგ გამოსვლებს ჩვენ შეგვიძლია ყოველი საშუალებით ვებრძოლოთ, მაგრამ პოლიტიკურ უფლებებს კი ვერავის შევუზღუდავთ. ამ მხრივ ჩვენ ვდგევართ დემოკრატიულ უფლებრივ ნიადაგზე. ეს ნიადაგი კი გვეუნება, რომ უფლება რესპუბლიკის ცხოვრებაში მონაწილეობისა ყველა მოქალაქეს უნდა მიეცეს“ (უმცირესობათა უფლებები, 1918:№192).

ეროვნულ უმცირესობათა უფლებების დაცვის მიმართ ცხოველი ინტერესები არ განელებულა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის არსებობის მთელ მანძილზე. ბუნებრივია, აღნიშნული საკითხი დღის წესრიგში დადგა რესპუბლიკის კონსტიტუციის პროექტზე მუშაობის დაწყებისთანავე. საჯარო განხილვების ფორმატში პრესაში გამოქვეყნებულ კონსტიტუციის პროექტის მნიშვნელოვან დეტალებში ფართო ადგილი დაეთმო ამ პრობლემაზე მსჯელობას. „დამფუძნებელ კრებას საკონსტიტუციო კომისია ამჟამად იმუშავებს კონსტიტუციის პროექტის იმ ნაწილს, რომელიც შეეხება ეროვნული უმცირესობათა უფლებების უზრუნველყოფას“ (ნათამე, 1920:№84).

პირველყოვლისა, ეროვნული უმცირესობების კუთხით საკანონმდებლო ბაზის მოსაწესრიგებლად საკონსტიტუციო კომისიამ საჭიროდ ჩათვალა ამ სამუშაოებში ჩაერთო თავად ეროვნულ უმცირესობათა წარმომადგენლები. ამ მიზნით კომოსამ მოიწვია ყველა ეროვნული უმცირესობის წარმომადგენელი, მოისმინა მათი აზრი ნაციონალური პოლიტიკის დაგეგმვის მიმართულებით. გაეცნო იმგეგმებს, რომელიც ეროვნულ უმცირესობათა ორგანიზაციები ფიქრობენ საკუთარ ეროვნულ საჭიროებათა დასაკმაყოფილებლად. დროთა განმავლობაში საკონსტიტუციო კომისიას დაუგროვდა უამრავი მასალა, მათ შორის წერილობითი მოხსენებები, განცხადებები და ოქმები, რომლებიც გამოხატავენ საქართველოს ტერიტორიაზე მცხოვრებ შემდეგ ეროვნულ უმცირესობათა მოსაზრებებს:

1. რუსეთის ნაციონალური საბჭოსი;
2. სომეხთა ნაციონალური საბჭოსი;
3. მუსულმანთა ნაციონალური საბჭოსი;

4. ოსთა ნაციონალური საბჭოსი;
5. ბერძენთა ნაციონალური საბჭოსი;
6. ებრაელთა ნაციონალური საბჭოსი;
7. გერმანელთა ნაციონალური საბჭოსი და სხვ.

კომისიის წარმომადგენელთა მოსაზრებით ეს მასალა ძალზე საყურადღებო ცნობებს მოიცავს ეროვნულ უმცირესობათა პრობლემატიკის ძირეულად შესასწავლად. სხვათა გვერდით, ბუნებრივია, საუბარი ეხება ოსთა ნაციონალური საბჭოს მიერ წარმოდგენილ წინადადებებს. ჩვენც სწორედ ამ უკანასკნელზე გავამახვილებთ ყურადღებას. საინტერესოა ის გარემოება, რომ: „სწორედ ოსეთის ეროვნულმა საბჭომ დაუდო თავის პროექტს საფუძვლად ტერიტორიული პრინციპი, სხვებმა კი პერსონალური ნაციონალურ-კულტურული. სწორედ ოსებს უჭირავთ კარგად მოზრდილი ტერიტორია, რომელზედაც ცხოვრობ თითქმის მთელი საქართველოს ოსობა და რომლის გარეშე ოსები სულ უმნიშვნელო რაოდენობას წარმოადგენენ. სხვა ეროვნულ უმცირესობათა შორის არცერთი არ არის ისეთი, რომ საქართველოს საზღვრებში ერთი მთლიანი ტერიტორია ეჭიროს და ამ ტერიტორიის იქით არ ცხოვრობდეს. უმეტესობა ტერიტორიულად არეულია ერთმანეთში და ქართველებში და მათ ამოძრავებს ერთნაირი შიში, რომ მათი საკითხის გადაჭრა ტერიტორიის მიხედვით გამოიწვევს მათ ეროვნულად დაქუცმაცებას და დასუსტებას. ამით აიხსნება ის, რომ თითქმის ყველა ეროვნული უმცირესობანი გაურბიან ტერიტორიულ თვალსაზრისს“ (ნათაძე, 1920:№84).

სამხრეთ ოსეთის ეროვნული საბჭოს მიერ წარმოდგენილი კონსტიტუციის პროექტის პირველივე პუნქტში ნათქვამია, რო სამხრეთ ოსეთი წარმოადგენს საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ავტონომიის ნაწილს. სამწუხაროდ, დარჩენილი ტექსტის გაცნობა გვარწმუნებს, რომ პირველი მუხლის მოხმობილი პოსტულატი სრულად ეწინააღმდეგება დანარჩენ ტექსტში განვითარებულ მოსაზრებებს. ფაქტობრივად, წარმოდგენილი პროექტი გულისხმობდა საქართველოში ცალკე სახელმწიფოს დაარსებას, რომელიც ძალზე სუსტად, ორიოდ ძაფით იქნებოდა დაკავშირებული საქართველოსთან.

ლევან ნათაძის⁷ მოსაზრებით, მრავალეროვნულ ქვეყნებში ეროვნული საკითხის ტერიტორიული გამოცალკევების გზით გადაჭრას ის უმთავრესი ნაკლი აქვს, რომ იგი საზოგადოდ ეროვნული საკითხის მოგვარების ნაცვლად მხოლოდ ერთი ერის მოწყობას ცდილობს. ამგვარი მეთოდი მხოლოდ იმ ადგილებისთვის გამოდგება, და იქ არ შეიქმნება უსამართლობის წყაროდ, სადაც ერთადერთი ერი ცხოვრობს და სხვა არავინ. ოსეთის ეროვნული საბჭოს პროექტში სრულებით არაფერია თქმული იმის შესახებ, თუ რომელი ტერიტორიის საზღვრებში ფიქრობს იგი მოაქციოს „სამხრეთ ოსეთის კანტონი“. მაგრამ ვისაც კი ერთი თვალის გადავლებით მაინც დაუხედაია იმათ ეთნოგრაფიულ კარტისათვის, დაინახავს, რომშეუძლებელია გამოკვეთა მისთანა ტერიტორიისა, სადაც მხოლოდ ოსები ცხოვრობენ, სწადაც არ დარჩება მოზრდილი რიცხვის ქართველ მცხოვრებთა და ებრაელებისა. „სამხრეთ ოსეთის კანტონის“ შექმნა ეროვნულ საკითხს, ამნაირად, ვერ მოაგვარებს“ (ნათაძე, 1920:№84).

ოსთა ეროვნული საბჭოს მიერ წარმოდგენილი კონსტიტუციის პროექტის საფუძვლად აღებული ტერიტორიული პრინციპის გარდა გაზეთ „ერთობის“ ფურცლებზე ვრცელი ადგილი ეთმობა მსჯელობას ექსტერიტორიალური ავტონომიის, პერსონალური პრინციპის, საჯარო უფლებრივი თუ თავისუფალი ეროვნული კავშირების, ასევე სომეხთა, ებრაელთა და სხვათა ეროვნული საბჭოების მიერ შემუშავებული თაზისების შესახებ. საკუთარ მასალაში ლევან ნათაძე

⁷ ლევან (ლეო) იასონის ძე ნათაძე (1880 -1922) - ქართველი ჟურნალისტი, პედაგოგი, საქართველოს დამფუძნებელი კრების წევრი.

იმოწმებს ოტო ბაუერის, ვიქტორ ადლერის, ელენ ბოგენის, ნოე ჟორდანას, პროფესორ გეორგ ელინეკის, პროფესორ შერშენევიჩის და სხვათა მოსაზრებებს (ნათაძე, 1920:№87).

ოსთა პრეტენზიები საქართველოს ხელისუფლების მიმართ ყოვლად უსაფუძვლო და არარეალური გახლდათ. მიუხედავად ამისა „დემოკრატიული რესპუბლიკის ხელისუფლება ოსებს საქართველოს ფარგლებში ეროვნულ-კულტურულ ავტონომიას სთავაზობდა. თვითმმართველობის ეს ფორმა სრულად უზრუნველყოფდა ისტორიული სამშობლოს მიღმა ბინადარი ხალხის იდენტობას, მის სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებებს, მაგრამ ოსები ამას არ სჯერდებოდნენ და უფრო მეტს მოითხოვდნენ“ (აბაშიძე, ბახტაძე, ჯანელიძე, 2013:574).

მიუხედავად იმისა, რომ პირველი დემოკრატიული რესპუბლიკის არსებობის მცირე პერიოდში სეპარატისტულად განწყობილმა ოსთა ნაწილმა რამდენჯერმე მოასწრო შეიარაღებული გამოსვლა ქართული სახელმწიფოს წინააღმდეგ, 1920 წლის მიწურულს ქართველი ხალხი კვლავ იგივე პოზიციაზეა, კვლავ ინარჩუნებს საღ აზრს და მშვიდობიანი თანაცხოვრებისკენ მოუწოდებს მის ტერიტორიაზე მცხოვრებ ყველა ხალხებს. ეს პოზიცია სრულად არის გაცხადებული დ. თურდოსპირელის შემდეგ სტრიქონებში: „ძნელად მოიპოვება ერი, რომელსაც ისეთი ცხოველი ბუნება ჰქონდეს ინტერნაციონალისტიკისა როგორც ქართველი ერია. მე მინდა თავისუფალი ვიყო, ბედნიერი დაე სხვამაც იბედნიეროს, განაცხადა საქართველომ დამოუკიდებლობის აქტით და მოუხმო ყველას შეეტკბოთ და შეეყვარებინათ თავისუფლების კვარცხლბეკი საქართველო. საქართველომ ისე შეისისხლხორცა ერთა თანამშრომლობის და სოლიდარობის საჭიროება, რომ უმეზობლოდ არსებობა ჯოჯოხეთურ ტანჯვად მიაჩნია“ (თურდოსპირელი, 1920:№169).

გამოყენებული ლიტერატურა:

- abashidze, z., bakht'adze, m., janelidze, o. (2013) *sakartvelo da kartvelebi*, tbilisi. (აბაშიძე, ზ., ბახტაძე, მ., ჯანელიძე, ო. (2013). *საქართველო და ქართველები*, თბილისი).
- bibilovi, a. (1918). mdgomareoba osebshi, *gazeti „ertoba“*, #192. (ბიბილოვი, ა. (1918). მდგომარეობა ოსებში, *გაზეთი „ერთობა“*, №192).
- bibilovi, a. (1918). tsot'a ram am. K'avk'asiis osebis shesakheb, *gazeti „ertoba“*, #131. (ბიბილოვი, ა. (1918). ცოტა რამ ამ კავკასიის ოსების შესახებ, *გაზეთი „ერთობა“*, №131).
- ertoba, (1918), *gazeti „ertoba“*, #164. (ერთობა, (1918), *გაზეთი „ერთობა“*, №164).
- ertoba, (1919). *gazeti „ertoba“*, #122. (ერთობა, (1919). *გაზეთი „ერთობა“*, №122).
- toidze, l. (1991). rogor sheikmna samkhret osetis avt'onomiuri olki, „*matsnes“ ist'oriis seria*, tbilisi. (თოიძე, ლ. (1991). როგორ შეიქმნა სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქი, „*მაცნეს“ ისტორიის სერია*, თბილისი).
- turdosp'ireli, d. (1920). Pikrebi javis kheobashi, *gazeti „ertoba“*, #169. (თურდოსპირელი, დ. (1920). ფიქრები ჯავის ხეობაში, *გაზეთი „ერთობა“*, №169).
- k'iazoshvili, m. (1919). ts'erili kartlidan, *gazeti „sakartvelo“*, #193. (კიაზოშვილი, მ. (1919). წერილი ქართლიდან, *გაზეთი „საქართველო“*, №193).
- natadze, l. (1920). erovnul umtsiresobata uplebebis uzrunvelq'opa (erovnul sabch'ota mier shemushavebuli p'roekt'ebi), *gazeti „ertoba“*, #84. (ნათაძე, ლ. (1920). ეროვნულ უმცირესობათა უფლებების უზრუნველყოფა (ეროვნულ საბჭოთა მიერ შემუშავებული პროექტები), *გაზეთი „ერთობა“*, №84).
- natadze, l. (1920). erovnul umtsiresobata uplebebis uzrunvelq'opa, *gazeti „ertoba“*, #87. (ნათაძე, ლ. (1920). ეროვნულ უმცირესობათა უფლებების უზრუნველყოფა, *გაზეთი „ერთობა“*, №87).

- osebis gantskhadeba sakartvelos mtavrobisadmi, (1920). *gazeti „ertoba“*, #150. (ოსების განცხადება საქართველოს მთავრობისადმი, (1920). *გაზეთი „ერთობა“*, №150).
- sakartvelo, (1919). *gazeti „sakartvelo“*, #105. (საქართველო, (1919). *გაზეთი „საქართველო“*, №105).
- sakartvelo, (1919). *gazeti „sakartvelo“*, #113. (საქართველო, (1919). *გაზეთი „საქართველო“*, №113).
- sakartvelo, (1920). *gazeti „sakartvelo“*, #113. (საქართველო, (1920), *გაზეთი „საქართველო“*, №113).
- sakartvelo, (1920). *gazeti „sakartvelo“*, #137. საქართველო, (1920). *გაზეთი „საქართველო“*, №137.
- sakartvelos iust'itsiis saminist'ros sakartvelos erovnuli arkivi, pondi #481, anats'. #1, sakme #1689. (საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს საქართველოს ეროვნული არქივი, ფონდი №481, ანაწ. №1, საქმე №1689).
- sakartvelos iust'itsiis saminist'ros sakartvelos erovnuli arkivi, pondi #481, anats'. #1, sakme #1555. (საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს საქართველოს ეროვნული არქივი, ფონდი №481, ანაწ. №1, საქმე №1555).
- sakartvelos resp'ublik'a, (1920). *gazeti „sakartvelos resp'ublik'a“*, #150. (საქართველოს რესპუბლიკა, (1920). *გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“*, №150).
- umtsiresobata uplebebi, (1918). *gazeti „ertoba“*, #192. (უმცირესობათა უფლებები, (1918). *გაზეთი „ერთობა“*, №192).
- parnievi, a. (1918). shesadzloa tu ara osebis damouk'idebloba sakartveloshi da vin moitkhovs mas? *gazeti „ertoba“*, #119. (ფარნიევი, ა. (1918). შესაძლოა თუ არა ოსების დამოუკიდებლობა საქართველოში და ვინ მოითხოვს მას? *გაზეთი „ერთობა“*, №119).
- kartsivadze, v. (1919). Akhlo ts'arsulidan (tskhinvalshi daghup'ul amkhanagebis khsovnas), #74. (ქარცივაძე, ვ. (1919). ახლო წარსულიდან (ცხინვალში დაღუპულ ამხანაგების ხსოვნას), №74).
- Андреев, А. П. (1895). *От Владикавказа до Тифлиса*, Тифлис.
- Гаглоев, Р. (1918). Кавказъ (Правда о Цхинвальскихъ событияхъ), *Газ. „Борба“*, №77.
- Дубровин, Н. (1866). *Закавказье (от 1803 – 1806 года)*, Санкт-Петербург.
- Известия Юго-Осетинского научно-исследовательского института краеведения, (1935). вип. II, Сталинир.
- Лавров, Д. (1883). *заметки об Осетии и осетинах*, Тифлис.
- Соколов, А. (1874). *Путешествие мое в имеретию с линии кавказской*, Москва.
- Утверждение русскаго владычества на Кавказе, Том I, (Под руководством начальника штаба Кавказскаго военного округа генерал-лейтенанта Н. Н. Бильявскаго; под редакціей генерал-маіора Потто), (1901). Тифлис.
- Утверждение русскаго владычества на Кавказе (под редакцией генерал – маіора Потто), (1902). Том II, Тифлис.
- <http://expertclub.ge>